

22.3.2021

Ehdotus (luonnos 17.3.2021):

Malli alle 15-vuotiaiden koululaisten kuulemiseen eduskunnan valiokunnassa

Sivistysvaliokunta on pyytänyt Helsingin yliopiston Viikin normaalikoululta ajatuksia malliin, jonka avulla alle 15-vuotiaiden koululaisten kuuleminen eduskunnan valiokunnassa voitaisiin käytännössä toteuttaa. Viikin työryhmä esitti 3.3.2021 luonnosmallin, johon sai täsmentäviä kysymyksiä Sivistysvaliokunnalta 27.2.2021 sekä 10.3.2021. Tässä luonnoksessa (17.3.2021) olemme täsmentäneet dokumenttiin pyydettyjä asioita. Lisäsimme myös aiemmasta dokumentista mielestämme tärkeitä näkökulmia, joita on ehkä hyvä pitää mukana kuulemista valmisteltaessa.

Viikin normaalikoulun toimikunta:

Tapio Lahtero, johtava rehtori

Ilkka Laasonen, perusopetuksen rehtori, yläkoulu

Kimmo Koskinen, perusopetuksen rehtori, alakoulu

Sari Muhonen, luokanlehtori

Inkeri Sutela, lehtori, historia ja yhteiskuntaoppi

Malli lasten kuulemisesta

Kuulemisen toteuttamistapa: Teams-kokous

Korona-aika asettaa omat rajoitteensa, ja lisäksi etäkuuleminen muutoinkin mahdollistaa oppilaille tutun ja turvallisen ympäristön kuulemiseen. Aikuisen (opettajan) läsnäolo ainakin jotenkin toteutettuna on tärkeää lasten turvallisuuden vuoksi. Tämä varmistaa sen, että paikan päällä on tilannetta havainnoimassa lapset tunteva aikuinen, joka tarvittaessa voi puuttua mahdolliseen ongelmatilanteeseen ja keskustelelee valiokunnan kanssa.

Valiokunnan kannalta parhaita päiviä kuulemiselle ovat tiistai tai torstai, koska ko. päivinä on pitemmät kokousajat (kaksi tuntia). Ehdotamme, että ajankohta voisi olla klo 10–13 välillä, mikäli mahdollista.

Kuulemisprosessi

Prosessi pähkinänkuoressa:

22.3.2021

- > virallinen asiantuntijakutsu valiokunnasta kouluun ajankohtineen ja lapsille osoitettuine kysymyksineen
- > ennakkovalmistautuminen: valiokunnan edustajan virtuaalivierailu koululla sekä huoltajien ja koulun sisäinen tiedottaminen (huoltajilla mahdollisuus kieltää lapsien osallistuminen)
- > ryhmän/ryhmien muodostaminen ja asian mahdollinen pohjustus omassa luokassa
- > kuulemisen toteutus lasten kanssa
- > Valiokunnan valmistava keskustelu (edustajat tuovat esille asiat, joita haluavat mietintöön/lausuntoon)
- > Virkamiehet kirjoittavat valiokunnalle luonnoksen -> Luonnos käsitellään ja päätetään valiokunnan kokouksessa
- > Valmis mietintö/lausunto julkaistaan eduskunnan verkkosivuilla, koulu saa tiedotteen, jonka jakaa kuultavana olleille oppilaille ja heidän huoltajilleen
- > Mietintö menee täysistuntoon, lausunto mietintövaliokuntaan (josta mietintö menee täysistunnon hyväksyttäväksi).
- > valiokunnan edustajan mahdollinen uusi virtuaalivierailu koululle ja mahdollisuus aiheen käsittelyyn omassa luokassa.

Ennakkovalmistautuminen

- Oppilaille kerrotaan koulussa ja koteihin Wilman kautta 1-2 viikkoa etukäteen, että koululle on tullut virallinen asiantuntijakutsu ja lapsia halutaan kuulla aiheesta X. Kerrotaan myös milloin ja miten (etänä) kuuleminen tapahtuu.
 - Oppilaille uudesta tilanteesta mahdollisesti aiheutuvaa jännittävyyttä voidaan ennalta helpottaa esim. siten, että valiokunnan puheenjohtaja tapaa Teamsilla oppilaat ja opettajat esimerkiksi 1-2 viikkoa ennen lasten kuulemistilaisuutta ja kertoo tulevasta tapaamisesta. Lapset voivat valmistella luokassa kysymyksiä, mikäli jokin asia pohdituttaa luokassa. Oppilaille lähetetään myös etukäteen lyhyt esittely valiokunnan jäsenistä valokuvineen.
 - Voidaan lyhyesti selittää, mikä on eduskunta ja valiokunta ja että valiokunnat kuulevat kaikenlaisia asiantuntijoita aiheista, joita he käsittelevät voidakseen muodostaa yhteisesti viisaan mielipiteen.
 - Tiedotetaan koteihin ja lapsille, äänitetäänkö tai kirjataan kuulemiset ja saavatko lapset olla anonyymejä. Kodeilla on halutessaan mahdollisuus kieltää lastaan osallistumasta. Kieltoviesti lähetetään Wilman kautta.
 - Sekä koteihin että oppilaille annetaan kirjallisesti tiedoksi myös mistä asiasta / aihepiiristä kuulemisessa on kyse. Näin oppilaalla on aikaa jo etukäteen miettiä

22.3.2021

mielipidettään, eikä kuuleminen jää pelkästään sen varaan, mitä mieleen sattuu tulemaan jännittävässä tilanteessa yhtäkkiä. Oppilas voi halutessaan ottaa oman muistiinpanon mukaan kuulemiseen.

- Aihepiiriä (esim. hyviä ja huonoja puolia) voidaan mahdollisesti pohtia myös yhteisesti oppitunnilla. Tällöin jo korostetaan, että jokaisella saa olla oma mielipide. Lapsen ei tarvitse olla samaa mieltä opettajan, kaverien tai vanhempien kanssa.

Ryhmän muodostaminen

Valiokunnan kannalta parasta olisi kuulla **kaksi lapsiryhmää** oppilasta/ryhmä) **peräkkäin** joko yhdestä tai useammasta luokasta opettajan/opettajien parhaaksi katsomalla tavalla valittuna. Tämä helpottaa oppilaiden ja valiokunnan aikataulujen yhteensovittamista.

Olisi tärkeä tiedottaa koululle etukäteen, minkä ikäisiä oppilaita halutaan kuulla, jotta ryhmät voidaan muodostaa. Jos kuulemiseen halutaan mukaan eri-ikäisiä lapsia, on kaksi kuulemisryhmää hyvä muodostaa ikäryhmittäin, jotta kukin lapsi voi vastata ja toimia ikäryhmäänsä vastaavalla tavalla.

Vaihtoehdot yhtä ikäryhmää koskevaa kuulemista ajatellen:

A) Arvotaan suoraan yksi kokonainen luokka halutusta ikäryhmästä ja jaetaan se kahteen kuulemisryhmään.

B) Kysytään halukkaita tai arvotaan kahdelta eri luokalta mukaan oppilaita haluttu määrä ja muodostetaan ryhmät, joissa molemmissa on oppilaita kahdelta eri luokalta. Tällöin luokan normaali ryhmädynamiikka ei ehkä vaikuta niin voimakkaasti (toisaalta voi tuoda myös uusia haasteita ryhmädynamiikkaan). Tilaisuus on lukujärjestysteknisesti vielä varsin helppo järjestää ja muokata muu opetus sen mukaisesti, niin ettei kukaan jää paitsi mistään muusta tärkeästä. Jos osallistuminen perustuu halukkuuteen, otos voi valikoitua, mutta kukaan ei joudu itselleen epämieluisaan tilanteeseen.

C) Ikäryhmän laajuisesti voidaan kysyä etukäteen vapaaehtoisia mukaan keskusteluun, jolloin keskustelu on mahdollisesti aktiivisempaa, eikä kukaan joudu itselleen epämieluisaan tilanteeseen. Mikäli halukkaita on runsaasti, osallistujat arvotaan. Tässä vaihtoehdossa oppilaat ovat yksinkertaisesti poissa omasta opetuksestaan kuulemisen ajan ja opiskelevat ko. asian itseksensä kuten, jos olisivat olleet kipeinä. Normaali luokan ryhmädynamiikka ei vaikuta, mutta osallistujat valikoituvat.

Kokouslinkki voidaan jakaa useammalle ryhmälle, jolloin ryhmät voivat olla samassa kokouksessa peräkkäin. Oppilasryhmän jakaminen Break out -tiloihin on hankalasti sovittavissa valiokunnan kuulemiseen. Erillisiin tiloihin jakamisen etuna on pienet ryhmät, mutta tämä ei mahdollista sitä, että kaikki edustajat kuulevat samat asiat.

22.3.2021

Kuulemisen toteutus: Miten eri-ikäisiltä lapsilta kysytään ja miten toimitaan kuulemisessa

Kuulemisessa on paljon kansanedustajia paikalla samaan aikaan. Ehdotamme, että vain yksi henkilö, esimerkiksi puheenjohtaja, näkyy ruudussa tai vaihtoehtoisesti kukin puhuja/kysyjä.

- **Yhteinen aloitus, motivointi ja alustus on tärkeää.**
 - *Olemme eduskunnan sivistysvaltiokunta ja minä olen... Kanssani täällä ovat muut valiokunnan jäsenet. Olemme pohtimassa, miten X tulisi ratkaista... Meille on tärkeää kuulla, mitä te lapset ja nuoret ajattelette ...*
 - Kysytään oppilaiden (etu)nimet sekä millä luokkatasolla he ovat, jos samassa ryhmässä on mukana eri ikäryhmien edustajia. (Tekeekö muistiinpanoja? Äänitetäänkö tai tallennetaanko keskustelu?). Voi esittää jonkin jäänmurtamiskysymyksen tai kommentin säästä tms.
 - Valiokunnan jäsen kertoo, että heidän tehtävänä on tehdä päätös asiassa, mutta he haluavat kuulla myös muiden mielipiteitä. Oppilaiden ei siis tarvitse kantaa vastuuta päätöksistä ja myös monet muut ihmiset ja asiantuntijat ovat kertoneet ja tulevat kertomaan mielipiteensä asiasta.
 - On tärkeää, että lapset kertovat mitä mieltä he itse ovat. Ei esimerkiksi, mitä mieltä opettaja, kaverit tai vanhemmat asiasta ovat. Kuuleminen on luottamuksellista. Sanomiset eivät vaikuta arvosanoihin, eikä kenenkään sanomisia julkaista nimen kanssa missään.
- Itse kysymykset mielellään konkreettisia ja esimerkein havainnollistettuja.
 - Ensin voi lähestyä asiaa kysymyksellä, mitä hyviä tai huonoja puolia lapset tässä ehdotuksessa näkisivät tai mitä ”joku” voisi siinä nähdä. (Etäännyttävä ”joku” on hyödyllinen, jotta heti ei tarvitse olla valmista omaa mielipidettä. Samalla valiokunnan jäsen saa käsityksen, ymmärtävätkö lapset, mistä on kyse.)
 - Jos lapset antavat vain hyviä puolia, kannattaa kysyä erikseen vielä huonoja ja päinvastoin.
 - Lapsista voi aloittaa se, joka ensimmäisenä ehtii tai haluaa, mutta valiokunnan jäsen pitää huolen, että jokainen hänen pienryhmässään oleva lapsi saa puheenvuoron.
 - Sitten valiokunnan jäsen kysyy, mitä mieltä lapset itse asiasta ovat. Mikä olisi paras ratkaisu? Valiokunnan jäsen (tai opettaja) pitää jälleen huolen, että kaikki saavat puheenvuoron.
- Kuulemistilanteen yhteenveto ja palaute. Lasten ja nuorten on tärkeä saada palautetta keskusteluista jo heti kuulemistilanteen lopussa.
 - Valiokunnan jäsen kiittää lapsia arvokkaista ajatuksista tms. ja voi esimerkiksi lukea mitä asioita on itselleen kirjoittanut muistiin.
 - Valiokunnan jäsen kysyy, onko hän ymmärtänyt oikein tai haluaako joku lisätä tai korjata jotain? Onko kaikki tärkeä muistissa? Lapsille annetaan mahdollisuus näin tarkistaa, että heidät on ymmärretty oikein. Heille annetaan mahdollisuus lisätä jotain tai kiistää tai myös muuttaa mielipidettään. Valiokunnan jäsen odottaa niin

HELSINGIN YLIOPISTON
VIIKIN NORMAALIKOULU

22.3.2021

kauan, että lapsilla on ollut aikaa ilmaista tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä yhteenvetoon.

- Valiokunnan jäsen kertoo, milloin ja miten lapset saavat tiedon koko kuulemisen yhteenvedosta tai tuloksista.
- Valiokunnan jäsen kiittää jälleen ja kertoo kuulemisen päättyneen ja että lapset voivat poistua etäkokouksesta. Esim. vilkuttaminen ja hymy ovat hyvästä. 😊 Valiokunnan jäsenet odottavat, että lapset poistuvat kokouksesta ensin.

Palaute mietinnön valmistuttua

- Valmis mietintö/lausunto julkaistaan eduskunnan verkkosivuilla. Koulu saa tiedotteen, jonka jakaa kuultavana olleille oppilaille ja heidän huoltajilleen, esim.

A) Valiokunnan edustajan mahdollinen uusi virtuaalivierailu koululle. Suullinen yhteenveto siitä, miten lasten näkemykset on lausunnossa tai mietinnössä otettu huomioon kuulemiskierroksesta tai miksi joitain asioita (mitä?) ei voi tehdä niin kuin lapset toivoisivat. Yhteenvedossa ei mainita ketään oppilaita nimeltä (kuka sanoi tai ehdotti mitään) eli oppilaat ovat anonymymeja. Yhteenveto ja toimenpideaikomukset toimitetaan tiedoksi myös kirjallisesti oppilaille ja kodeille.

tai

B) Lasten kuulemisen yhteenveto vain kirjallisesti oppilaille, (opettajille) ja kodeille. Jos tieto yhteenvedosta toimitetaan myös opettajille, voidaan koululla käydä vielä opetuskeskustelua aiheesta ja hyödyntää kuulemistä osana mm. yhteiskunnallista opetusta.

Lisäksi mahdollisesti voidaan toimittaa todistus virallisine leimoineen ja allekirjoituksineen oppilaille osallistumisesta tärkeään kuulemistilanteeseen.